

ЗАКЛЮЧЕНИЕ НА ГЕНЕРАЛНИЯ АДВОКАТ

Г-ЖА J. КОКОТТ

представено на 4 септември 2008 година¹

I — Въведение

1. House of Lords решава да постави на Съда преюдициалния въпрос дали разпореждания, с които се забранява на страните да започнат или да продължат съдебно производство (*anti-suit injunctions*), за привеждане в изпълнение на арбитражни съглашения, са съвместими с Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (Регламент № 44/2001)².

2. По дело Turner³ Съдът вече постанови в друг контекст, че Брюкселската конвенция⁴ не допуска такива разпореж-

дания. В споменатото дело се разглежда забрана, наложена на страна по спор, с който е сезирана *държавна* юрисдикция на Обединеното кралство, да започне или да продължи производство пред юрисдикция на друга договаряща държава. В настоящия случай Съдът е помолен да се произнесе по въпроса дали разпореждания, с които се забранява на страните да започнат или да продължат съдебно производство, са несъвместими и когато се издават във връзка с арбитражни производства.

3. Всъщност след постановяването на Решение по дело Turner, посочено по-горе, юрисдикциите в Обединеното кралство продължават да издават такива разпореждания, ако намират, че предявяването на иск от дадена страна пред юрисдикция на друга държава членка противоречи на арбитражно съглашение, което обосновава компетентността на арбитражен съд със седалище в Обединеното кралство⁵. Според тези юрисдикции такава практика не била в противоречие с Решение по дело Turner, посочено по-горе, тъй като Регламент № 44/2001 не бил приложим към арбитража.

1 — Език на оригиналния текст: немски.

2 — ОВ L 12, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 3, стр. 74.

3 — Решение от 27 април 2004 г. (C-159/02, Recueil, стр. I-3565).

4 — Конвенция от 27 септември 1968 г. относно подведомствеността и изпълнението на съдебните решения в областта на гражданското и търговското право (ОВ L 299, 1972 г., стр. 32; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 10, стр. 3), изменена с Конвенцията от 9 октомври 1978 г. за присъединяването на Кралство Дания, Ирландия и Обединено кралство Великобритания и Северна Ирландия (ОВ L 304, стр. 1 и изменен текст — стр. 77; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 10, стр. 16), с Конвенцията от 25 октомври 1982 г. за присъединяването на Република Гърция (ОВ L 388, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 10, стр. 118) и с Конвенцията от 26 май 1989 г. за присъединяването на Кралство Испания и Португалската република (ОВ L 285, 1989 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 11, стр. 3).

5 — Вж. Through Transport Mutual Insurance Association (Eurasia) Ltd v. India Assurance Co Ltd [2005] 1 Lloyd's Rep 67.

II — Правна уредба

A — Нюйоркската конвенция

4. Всички държави — членки на Европейската общност, са страни по Нюйоркската конвенция за признаване и изпълнение на чуждестранни арбитражни решения, подписана на 10 юни 1958 г. (наричана по-нататък „Нюйоркската конвенция“)⁶.

5. Член I от Нюйоркската конвенция определя в параграф 1 материалния ѝ обхват:

„Настоящата Конвенция се прилага относно признаването и изпълнението на арбитражни решения, постановени на територията на държава, различна от държавата, в която се иска признаването и изпълнението на решенията, по спорове, страни по които могат да бъдат както физически, така и юридически лица [...]“

6 — Конвенция на Организацията на обединените нации за признаване и изпълнение на чуждестранни арбитражни решения, подписана в Ню Йорк на 10 юни 1958 г. (Recueil des traités des Nations unies, vol. 330, p. 3); вж. списъка на договарящите държави на следния уебсайт: www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/NYConvention_status.html.

6. Член II от Нюйоркската конвенция гласи:

„1. Всяка от договарящите държави признава писменото съглашение, според което страните се задължават да отнасят в арбитраж всички или някои от споровете, които са възникнали или могат да възникнат между тях по повод на едно определено договорно или друго недоговорно правоотношение, отнасящо се до въпрос, който може да бъде разрешаван по арбитражен ред.

2. [...]

3. Съдът на договарящата държава, пред който е предявен иск по въпрос, по който страните са сключили съглашение по смисъла на настоящия член, е длъжен по молба на една от страните да ги препрати към арбитраж, освен ако намери, че спомнатото съглашение е недействително, загубило сила или че не може да бъде приложено.“

7. Член V от Нюйоркската конвенция урежда признаването и изпълнението на арбитражни решения, и по-специално условията, при които признаването и изпълнението на арбитражното решение могат по изключение да бъдат отказани. Тези условия включват *inter alia* недееспособността на една от страните по арбитражното съглашение по силата на нейния личен закон, невайдността на

арбитражното съглашение по силата на приложимия закон за договора или по силата на закона на държавата, в която арбитражното решение е било постановено, нарушението на правото на защита по силата на закона на държавата, в която се е състоял арбитражът, и фактът, че арбитражното решение излиза извън материалния обхват на арбитражното съглашение. Признаването и изпълнението могат да бъдат отказани също така, ако по силата на закона на държавата, в която арбитражното решение трябва да бъде признато и изпълнено, предметът на спора не подлежи на разрешаване от арбитраж или ако признаването или изпълнението противоречи на обществения ред в тази държава.

(15) В интерес на хармоничното упражняване на правосъдие е необходимо да се минимизира възможността от едновременни производства и да се гарантира, че в две държави членки няма да се произнасят противоречащи си съдебни решения. Трябва да съществува ясен и ефективен механизъм за решаване на висящи дела (*lis pendens*) и свързани с тях производства [...].

Б — Регламент № 44/2001

(16) Взаимното доверие в упражняването на правосъдие в Общността оправдава съдебни решения, които са постановени в държава членка, да бъдат автоматично признавани без нуждата от някаква процедура, освен в случаите на оспорване.

8. Съображения 14—16 и 25 от Регламент № 44/2001 гласят:

[...]

„(14) Автономията на страните по договори, различни от застрахователен, потребителски или трудов, където се допуска само ограничена автономия при избора на компетентен съд, трябва да бъде съблюдавана при условията за изключителни основания за компетентност, които са установени в настоящия регламент.

(25) Спазването на международните задължения, по които са страни държавите членки, означава, че настоящият регламент не засяга договори във връзка със специални въпроси, по които са страни държавите членки.“

9. Член 1 от посочения регламент определя приложното му поле:

„Срещу лице, което има местоживеене в държава членка, може да бъде предявен иск в друга държава членка:

„1. Настоящият регламент се прилага по граждански и търговски дела, независимо от естеството на съда или правораздавателния орган. Той не обхваща, по специално, данъчни, митнически или административни дела.

[...]

2. Настоящият регламент не се прилага по отношение на:

3) по дела относно гражданска отговорност, *delict* или *quasi delict* — в съдилищата на мястото, където е настъпило или може да настъпи вредоносното събитие; [...]

[...]

г) арбитраж.

11. Трябва също така да се споменат правилата на посочения регламент относно избягването на противоречащи си съдебни решения. Член 27 от този регламент предвижда в случай на висящост на спора пред различни съдилища:

[...]“

10. Член 5 от този регламент уточнява компетентната юрисдикция по дела за деликтна отговорност:

„Когато дела с един и същ предмет и между същите страни са заведени в съдилищата на различни държави членки, всеки съд, различен от първия сезиран съд, спира разглеждането на делото служебно, докато бъде установена компетентността на първия сезиран съд.“

12. В допълнение за целите на избягване на противоречащи си съдебни решения по отношение на свързани производства член 28 от посочения регламент предвижда:

„1. Когато свързани иски са висящи пред съдилища от различни държави членки, всеки съд, различен от първия сезиран съд, може да спре разглеждането на делото.

2. Когато тези иски са висящи на първа инстанция, всеки съд, различен от първия сезиран съд, може също така, по молба на една от страните да се откаже от компетентност, ако първият сезиран съд е компетентен по отношение на въпросните иски и правото му допуска тяхното обединяване.

3. За целите на настоящия член исковите се смятат за свързани, когато те се намират в такава тясна връзка помежду си, че е целесъобразно да бъдат разгледани и решени заедно, за да се избегне рискът от противоречащи си съдебни решения, постановени в отделни производства.“

В — *Приложимо национално право*

13. В английското право правното основание за разпореждания, с които се забранява на страните да започнат или да

продължат съдебно производство, е член 37, параграф 1 от Supreme Court Act 1981 [Закона за Върховния съд от 1981 г.], който гласи: „С междинно или окончателно определение High Court може да издаде разпореждане [...] във всички случаи, когато това изглежда обосновано и уместно“. Що се отнася до „anti-suit injunctions“ във връзка с арбитражни споразумения, от член 44, параграф 1 и параграф 2, буква д) от Arbitration Act 1996 [Закона за арбитража от 1996 г.] е видно, че националните юрисдикции имат същото правомощие да издават разпореждания като за целите на съдебното производство.

14. Адресат на „anti-suit injunctions“ е лицето, което е предявило или може да предяви иск в чужбина. На това лице се забранява да започне или да продължи производство пред споменатата юрисдикция. В случай че адресатът на такова разпореждане не го изпълни, той може да бъде подведен под отговорност за обида на съда (*Contempt of Court*), която може да бъде санкционирана със сериозни наказания, стигащи до лишаване от свобода или конфискация на намиращото се в Обединеното кралство имущество. Освен това съществува риск, юрисдикциите на Обединеното кралство да не признаят и изпълнят съдебни решения, постановени в чужбина в нарушение на anti-suit injunction⁷.

7 — Вж. *Toepfer International GmbH v Molino Boschi (Q.B.D)* [1996] 1 Lloyd's Rep 510, [1996] C.L.C 738, [1997] I.L.Pr. 133; *Philip Alexander Securities and Futures Limited v Bamberger (Court of Appeal)* [1997] I.L.Pr. 73; [1996] C.L.C 1757.

III — Фактически обстоятелства, преюдициално запитване и производство пред Съда

15. През август 2000 г. „Front Comor“, кораб на West Tankers Inc и чартиран от Erg Petroli SpA, се блъска в пристанищен кей в Сиракуза (Италия), собственост на Erg Petroli, и причинява вреди. Договорът за чартиране съдържа арбитражно съглашение, по силата на което всички спорове, възникнали относно договора, се възлагат на арбитражен съд в Лондон. Освен това е договорено, че по отношение на договора е приложимо английското право.

16. Riunione Adriatica di Sicurtà SpA, от 1 октомври 2007 г. Allianz SpA, и Generali Assicurazioni Generali (наричани заедно по-нататък „Allianz и др.“), които са застраховали Erg Petroli, изплащат обезщетение за вредите, причинени от сблъсъка, до размера на застрахователната сума. Erg Petroli претендира от West Tankers обезщетение за останалата част от вредите пред арбитражен съд в Лондон.

17. На 30 юли 2003 г. Allianz и др. предявяват иск срещу West Tankers пред съд в Сиракуза за възстановяване на сумата, платена от тях на Erg Petroli на основание на застрахователните полици. Въпросите на отговорността, които се разглеждат и решават в рамките на съдебното производство в Италия, по принцип са същите като тези в рамките на арбитражно производство. Основният въпрос и в двата случая е дали West Tankers може да се позовава на изключването на отговор-

ността за навигационни грешки, предвидено в клауза 19 от договора за чартиране, или съгласно така наречените Хагски правила⁸.

18. На 10 септември 2004 г. West Tankers предявява иск срещу Allianz и др. пред High Court за установяване, че спорът, който е предмет на производството в Сиракуза, е възникнал относно договора за чартиране и че вследствие на това Allianz и др., които предявяват иск по силата на законна суброгация, са обвързани от арбитражното съглашение. West Tankers иска да се издаде и временно разпореждане, с което да се забрани на ответниците да отнасят спора пред друга юрисдикция, различна от арбитражния съд, и по-специално да им се забрани да продължат производството, започнато в Сиракуза.

19. High Court изтъква, че съгласно съдебната практика на Court of Appeal⁹ Решение по дело Turner, посочено по-горе, допускало във връзка с арбитражни съглашения да се използват разпореждания, с които се забранява на страните да започнат или да продължат съдебно производство, и уважава исканията.

8 — *International Convention for the Unification of Certain Rules of Law relating to Bills of Lading* (Брюкселска конвенция за уеднаквяване на някои правила относно международни превози на товари по море с коносамент, Брюксел, 25 август 1924 г.), изменена с *Protocol to Amend the International Convention for the Unification of Certain rules of Law relating to Bills of Lading (Visby Rules)* (Протокол за изменение на Брюкселската конвенция за международни превози на товари по море с коносамент (правилата „Хага-Висби“, Брюксел, 23 февруари 1968 г.) и с *Protocol amending the Convention, as amended by the Protocol of 23 February 1968* (Протокол за изменение на Конвенцията, изменена с протокола от 23 февруари 1968 г., Брюксел, 21 декември 1979 г.) [UNTS Vol. 1412, p. 127 [No 23643].

9 — *Through Transport Mutual Insurance Association (Eurasia) Ltd v. New India Assurance Co Ltd* [2005] 1 Lloyd's Rep 67.

20. С акт от 21 февруари 2007 г. House of Lords, сезиран с жалба срещу това решение, решава да постави на Съда следния преюдициален въпрос:

„Съвместимо ли е с Регламент № 44/2001 обстоятелството, че юрисдикция на държава членка приема решение, с което се забранява на дадено лице да започне или да продължи производство в друга държава членка, по съображение че това производство противоречи на арбитражно съглашение?“

21. В производството пред Съда страните по главното производство, правителствата на Франция и на Обединеното кралство, както и Комисията на Европейските общности представят становища.

IV — По преюдициалния въпрос

22. Позовавайки се на Решение по дело Turner, посочено по-горе, с преюдициалния си въпрос House of Lords иска да се изясни дали „anti-suit injunctions“ са несъвместими с Регламент № 44/2001 и когато се издават във връзка със спор, подчинен от страните на арбитраж.

A — Решение по делото Turner

23. В Решение по дело Turner, посочено по-горе, Съдът приема, че Брюкселската конвенция не допуска налагането на разпореждане, с което се забранява на страните да започнат или да продължат съдебно производство, що се отнася до производство пред юрисдикцията на друга договаряща държава, дори ако една от страните води производството в чужбина недобросъвестно с цел да възпрепятства вече висящото производство.

24. В мотивите на това решение Съдът се основава по същество на принципа на взаимно доверие, който е в основата на системата на Конвенцията¹⁰. Съдът посочва буквално:

„В самото начало следва да се уточни, че Брюкселската конвенция се основава на взаимното доверие между договарящите държави по отношение на правните им системи, както и на съдебните им институции. Именно това взаимно доверие е позволило да бъде създадена система на задължителна компетентност, която всички юрисдикции, попадащи в обхвата на приложното поле на Конвенцията, трябва да зачитат и съответно е дало възможност на договарящите държави да се откажат да прилагат националните

¹⁰ — Вж. във връзка с това по-специално съображение 16 от Регламент (ЕО) № 44/2001, посочен по-горе в точка 8 от настоящото заключение.

норми за признаване и изпълнение на чуждестранни съдебни решения в полза на опростен механизъм за признаване и изпълнение¹¹.”

25. В това отношение Съдът се основава на Решение по дело Gasser¹², в което Съдът е помолен да даде отговор на въпроса дали съд, който се явява втори сезиран съд, трябва да спре производството в съответствие с член 21 от Брюкселската конвенция (съответстващ на член 27 от Регламент (ЕО) № 44/2001), когато спорът вече е отнесен пред съд в друга договаряща държава, дори когато според втория сезиран съд първият сезиран съд е явно некомпетентен по силата на споразумение за предоставяне на компетентност. Макар производството по изясняване на компетентността пред първия сезиран съд да трае дълго и искът пред него евентуално да е бил предявен само за да се стигне до отсрочвания, Съдът не допуска да се правят изключения от правилото „lis pendens“. Съдът приема, че първият сезиран съд сам трябва да провери своята компетентност. Едва след като този съд обяви, че не е компетентен, вторият сезиран съд може да продължи да разглежда висящото пред него дело¹³.

26. В Решение по дело Turner, посочено по-горе, Съдът също посочва, че Брюкселската конвенция не допуска, с някои изключения, посочени в член 28, параграф 1, дадена юрисдикция да упражнява

контрол върху компетентността на юрисдикцията на друга договаряща държава¹⁴. Забраната за започване или продължаване на производство пред юрисдикция на друга договаряща държава посредством разпореждане съставлява вмешателство в компетентността на тази юрисдикция, което е несъвместимо с нормативната система на Конвенцията и засяга нейното полезно действие¹⁵. Фактът, че забраната е адресирана до противната страна по делото, а не пряко до чуждестранната юрисдикция, е ирелевантен¹⁶.

Б — Съвместимост с Регламент (ЕО) № 44/2001 на „anti-suit injunctions“ за привеждане в изпълнение на арбитражни съглашения

27. Ключовият въпрос в настоящия случай е дали принципите, произтичащи от Решение по дело Turner, посочено по-горе, са приложими към „anti-suit injunctions“ във връзка с арбитражни производства.

28. Обстоятелството, че Решение по дело Turner, посочено по-горе, се основава на Брюкселската конвенция, докато към настоящия случай се прилага *ratione temporis* Регламент (ЕО) № 44/2001, не представлява пречка. Действително регламентът има за цел да актуализира Конвенцията, но същевременно и да се придържа

11 — Решение по дело Turner, посочено по-горе в бележка под линия 3, точка 25.

12 — Решение от 9 декември 2003 г. (C-116/02, Recueil, стр. I-14693, точка 72).

13 — Решение по дело Gasser, посочено по-горе в бележка под линия 12, точки 54 и 73).

14 — Решение по дело Turner, посочено по-горе в бележка под линия 3, точки 25 и 26.

15 — Пак там, точки 27 и 29.

16 — Пак там, точка 28.

към системата и принципите ѝ¹⁷ и да гарантира приемственост¹⁸. Поради това разпоредбите, характерни за нормативната система и принципа на взаимно доверие, на който се основава тази система, остават по същество непроменени¹⁹.

29. По-специално нищо не се е променило по отношение на изключването на арбитража от приложното поле на Брюкселската конвенция²⁰. От това следва, че в рамките на тълкуването на понятието „арбитраж“ може да се прибере както до свързаните с Конвенцията подготвителни документи, така и до съдебната практика в това отношение.

30. Именно поради изключването на арбитража от приложното поле на Регламент (ЕО) № 44/200, предвидено в член 1, параграф 2, буква г) от него, House of Lords счита, че съдебната практика *Turner* не може да се прилага към настоящия случай. Според тази юрисдикция в посочената съдебна практика Съдът изрично свързва принципа на взаимно доверие с производствата, които попадат в *приложното поле*

на Конвенцията. Арбитражът включвал не само самото арбитражно производство, признаването и изпълнението на арбитражни решения, но и всички държавни съдебни производства с предмет арбитраж. House of Lords изтъква, че тъй като „anti-suit injunctions“ съдействали за развитието на арбитражното производство, производствата, в които се иска тяхното издаване, били обхванати от изключението, направено в член 1, параграф 2, буква г) от Регламент (ЕО) № 44/2001.

1. По изключването на арбитража от приложното поле на Регламент (ЕО) № 44/2001

31. Преди да се даде тълкуване на понятието „арбитраж“, предвидено в член 1, параграф 2, буква г) от Регламент (ЕО) № 44/2001, следва да се изясни по отношение на кое производство е необходимо да се уточни приложното поле на Регламента.

32. House of Lords, *West Trankers* и правителството на Обединеното кралство отдават приоритет на висящото в Англия производство по издаването на „anti-suit injunction“. Те приемат, че това производство не може да противоречи на Регламента, тъй като самото то е обхванато от изключението, направено по отношение на

17 — Предложение на Комисията на Европейските общности от 14 юли 1999 г. за регламент (ЕО) на Съвета относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (COM(1999) 348 окончателен, ОВ С 376 Е, стр. 1, точки 2.1. и 4.1.).

18 — Вж. Съображение 19 от Регламент (ЕО) № 44/2001.

19 — В постановените досега решения относно Регламент (ЕО) № 44/2001 Съдът и без това се позовава на съдебната си практика относно Брюкселската конвенция, докогато разпоредбите са останали непроменени (вж. Решение от 13 юли 2006 г. по дело *Reisch Montage*, С-103/05, *Rescueil*, стр. I-6827, точка 22 и Решение от 11 октомври 2007 г. по дело *Freerport*, С-98/06, Сборник, стр. I-8319, точки 23 и 39). От друга страна обаче, в Решение от 22 май 2008 г. по дело *Glaxosmithkline* и др. (С-462/06, Сборник, стр. I-3965, точка 15 и сл.) случаят не е такъв, тъй като са изменени разпоредбите, които се прилагат към трудовите договори.

20 — Член 1, параграф 2, буква г) от Регламент (ЕО) № 44/2001.

арбитража²¹. От друга страна, запитващата юрисдикция изглежда счита за ирелевантно въздействието на разпореждането, с което се забранява на страните да започнат или да продължат съдебно производство, върху производството пред юрисдикцията в Сиракуза.

33. Това становище изненадва, тъй като в Решение по дело *Turner*, посочено по-горе, Съдът квалифицира посоченото въздействие на „anti-suit injunction“ върху чуждестранното производство като нарушение на Брюкселската конвенция дори ако се допусне, че като процесуална мярка разпореждането, с което се забранява на страните да започнат или да продължат съдебно производство, се урежда единствено от националното право²². Налага се изводът, че не е от решаващо значение дали производството по издаване на „anti-suit injunction“ — в настоящия случай производството пред английските юрисдикции — попада в приложното поле на Регламента, а дали последното обхваща производството, срещу което е насочено разпореждането — в настоящия случай производството пред юрисдикцията в Сиракуза.

34. Нарушението на принципа на взаимно доверие, на който се основава по същество Решение по дело *Turner*, посочено по-горе, също не предполага в приложното поле на Регламента да попада както производството по издаване на разпореждането,

с което се забранява на страните да започнат или да продължат съдебно производство, така и производството, което следва да бъде преградено по този начин. Принципът на взаимно доверие може всъщност да бъде нарушен с това, че дадено решение на юрисдикция на държава членка, непопадащо в приложното поле на Регламента, възпрепятства юрисдикция на друга държава членка да упражнява своята компетентност в съответствие с Регламента.

35. Националните власти на държава членка не могат да накърняват полезното действие на общностното право дори когато упражняват компетентност, която от своя страна не е уредена от общностното право²³. Така например от постоянната практика на Съда следва, че националното данъчно законодателство трябва да съблюдава основните свободи, макар прякото данъчно облагане да е от компетентността на държавите членки²⁴.

36. По отношение на Брюкселската конвенция в Решение по дело *Hagen* Съдът вече потвърди, че прилагането на националните процесуалноправни норми — като в този случай става дума за предпоставките за допустимост на съдебните искове — не може да накърнява полезното действие на Конвенцията²⁵.

²³ — Пак там.

²⁴ — Вж. по-специално Решение от 13 декември 2005 г. по дело *Marks & Spencer* (C-446/03, Recueil, стр. I-10837, точка 29), Решение от 12 септември 2006 г. по дело *Cadbury Schweppes и Cadbury Schweppes Overseas* (C-196/04, Recueil, стр. I-7995, точка 40) и Решение от 12 декември 2006 г. по дело *Test Claimants in Class IV of the ACT Group Litigation* (C 374/04, Recueil, стр. I-11673, точка 36).

²⁵ — Решение от 15 май 1990 г. по дело *Hagen* (C-365/88, Recueil, стр. I-1845, точка 20). Вж. също Решение по дело *Turner*, посочено по-горе в бележка под линия 3, точка 29.

²¹ — По отношение на тълкуването на понятието „арбитраж“ House of Lords се позовава на Решение от 25 юли 1991 г. по дело *Rich* (C-190/89, Recueil, стр. I-3855) и Решение от 17 ноември 1998 г. по дело *Van Uden* (C-391/95, Recueil, стр. I-7091).

²² — Решение по дело *Turner*, посочено по-горе в бележка под линия 3, точка 29.

Във връзка с това е ирелевантен фактът, че разглежданите по дело Hagen разпоредби са национални и от самото начало въобще не попадат в приложното поле на Брюкселската конвенция, докато арбитражът просто е изключен от приложното поле на Регламента.

37. По-важно е дали Регламентът се прилага към производството, срещу което е насочено разпореждането, с което се забранява на страните да започнат или да продължат съдебно производство — в настоящия случай висиящото производство в Сиракуза. Ако това не е така, полезното действие на Регламента не би могло да бъде засегнато от разпореждането.

38. House of Lords, West Tankers и правилството на Обединеното кралство считат, че ако страните в сключен между тях договор са се споразумели да възлагат на арбитражен съд всички спорове, възникнали относно договора, то от самото начало това правоотношение било изцяло извън компетентността на държавните юрисдикции, с изключение на тази на юрисдикциите по седалището на арбитражния съд. Ако се приеме, че това виждане е правилно, „anti-suit injunction“, което въздейства върху държавно съдебно производство, не може да бъде преценявано съгласно критериите, установени с Регламента.

39. Въпросът дали изключването на арбитража все пак следва да се разбира в този широк смисъл винаги е бил предмет на спор между англосаксонската и континен-

талната доктрина, както се посочва в доклада относно присъединяването на Дания, Ирландия и Обединеното кралство, представен от професор P. Schlosser:

„Преговорите относно тълкуването на релевантните разпоредби в член 1, параграф 2, точка 4 от [Брюкселската конвенция] разкриха две различни основни позиции, които не бе възможно да бъдат преодолени. Според първата позиция, застъпена преди всичко от Обединеното кралство, тази разпоредба обхваща всички спорове, които страните валидно са се споразумели да възлагат на арбитражен съд, компетентен да решава включително всякакви допълнителни спорове, свързани с договорения арбитраж. Другата позиция, защитавана от държавите членки, учредителки на ЕИО, разглежда производството пред държавните юрисдикции като част от арбитража само когато то се отнася до арбитражни производства, било то приключили, висящи или бъдещи.“ [неофициален превод]²⁶

40. Тези различни становища могат да се отразят на признаването и изпълнението на съдебни решения, за които юрисдик-

26 — P. Schlosser, Доклад относно Конвенцията за присъединяването на Кралство Дания, Ирландия и Обединено кралство Великобритания и Северна Ирландия към Конвенцията относно подведомствеността и изпълнението на съдебните решения в областта на гражданското и търговското право и към Протокола за нейното тълкуване от Съда на Европейските общности (ОВ С 59, 1979 г., стр. 71, точка 61). Вж. също заключението на генералния адвокат Darmon, представено на 19 февруари 1991 г. по дело Rich, посочено по-горе в бележка под линия 21, точка 23, и заключението на генералния адвокат Léger, представено на 10 юни 1997 г. по дело Van Uden, посочено по-горе в бележка под линия 21, точка 40.

цията в държавата на признаването счита, че са постановени в нарушение на клаузата за арбитраж от юрисдикция на държава членка²⁷. Освен това в най-общ план те засягат въпроса за това кой е компетентен да упражни контрол върху валидността и обхвата на арбитражната клауза.

41. Според становището, поддържано от House of Lords, единствено самият арбитражен съд и държавните юрисдикции по седалището му, съдействащи на дейността на арбитражния съд, са компетентни да изяснят този въпрос. Така в спора по главното производство High Court не само издава разпореждане, с което забранява на страните да започнат или да продължат съдебно производство, но и установява, че спорът е възникнал относно договора за чартиране. Освен това тази юрисдикция потвърждава обвързването от арбитражната клауза на застрахователните дружества, които, макар да не са самите те страни по договора, предявяват права по договора, в които са се суброгирали.

42. За разлика от това, според континенталния подход определящият критерий е дали искът за обезщетение по принцип попада в приложното поле на Регламент (ЕО) № 44/2001 и дали юрисдикцията на Сиракуза — с изключение на възражението, изведено от съществуването на арбитражно съглашение — е компетентна като съд на мястото, където е настъпило вредоносното събитие, в съответствие с член 5, параграф 3 от посочения регламент. Ако в рамките на това производство ответникът по иска основателно се позовава на арбитражно съглашение, по силата

на член II, параграф 3 от Нюйоркската конвенция юрисдикцията е длъжна да препрати спора на арбитражния съд.

43. Налага се изводът, че съществената разлика между двата подхода е, че според посоченото на първо място виждане изключването на арбитража се разбира широко: след като се твърди, че съществува арбитражно съглашение, всички спорове, възникнали от правоотношението, стават предмет изключително на арбитраж, и то независимо от материалния предмет на спора. Само арбитражният съд и юрисдикциите по седалището му са компетентни да осъществяват контрол върху компетентността.

44. Противното становище взема предвид на първо място и преди всичко материалния предмет. Ако същият попада в обхвата на Регламент(ЕО) № 44/2001, юрисдикция, която по принцип е компетентна по силата на този регламент, може да провери дали се прилага изключението, предвидено в член 1, параграф 2, буква г), и в зависимост от преценката ѝ на валидността и приложимостта на арбитражната клауза да препрати делото на арбитражния съд или самата тя да се произнесе по съществуването на спора.

45. Текстът на член 1, параграф 2, буква г) от Регламент (ЕО) № 44/2001 не посочва ясно кое тълкуване е за предпочитане. От използването на понятието „арбитраж“ все пак може да се заключи, че не само арбитражното производство като такова, а и свързаните с него производства пред държавните юрисдикции могат да бъдат изключени от приложното поле на Регламента.

27 — Доклад „Schlosser“, посочен в бележка под линия 26, точка 62.

46. Този извод се потвърждава от справка с подготвителните документи, свързани с предходната разпоредба от Брюкселската конвенция. Докладът „Jenard“²⁸ и докладът „Evrigenis/Kerameus“²⁹ поясняват съображенията за изключването на арбитража от приложното поле на Брюкселската конвенция, въпреки че Договорът за ЕИО споменава арбитража в член 220 (понастоящем в член 65, буква а), второ тире (ЕО). Съгласно тази разпоредба изключението, направено по отношение на арбитража (член 1, параграф 2, точка 4), е включено в Брюкселската конвенция, за да се спазят международните споразумения, вече съществуващи в посочената област, и преди всичко Нюйоркската конвенция.

47. Нюйоркската конвенция съдържа разпоредби, които трябва да се спазват не от самите арбитри, а от юрисдикциите на съответните държави, като например разпоредбите относно препращането на страните по даден спор към арбитраж или относно признаването и изпълнението на арбитражни решения от страна на юрисдикциите на договарящата държава. Както се подразбира още от текста ѝ, волята на страните по Брюкселската конвенция е била да изключат не само самото арбитражно производство, но и цялата материя на арбитража, включително образуванията пред държавните юрисдикции производства, свързани с арбитража³⁰.

28 — P. Jenard, Доклад относно Конвенцията от 27 септември 1968 г. относно подведомствеността и изпълнението на съдебните решения в областта на гражданското и търговското право, и принудителното изпълнение въз основа на официални документи (ОВ С 59, 1979 г., стр. 1, глава 3, раздел IV, буква Г).

29 — Evrigenis/Kerameus, Доклад относно присъединяването на Република Гърция към Конвенцията от 27 септември 1968 г. относно подведомствеността и изпълнението на съдебните решения в областта на гражданското и търговското право (ОВ С 298, 1986 г., стр. 1, точка 35).

30 — Решение по дело Rich, посочено по-горе в бележка под линия 21, точка 18 и Решение по дело Van Uden, посочено по-горе в бележка под линия 21, точка 31.

48. Докладът „Schlosser“³¹ посочва като пример следните случаи: производствата за назначаване или освобождаване на арбитър, определяне на мястото на арбитража или продължаване на срока за постановяване на арбитражното решение. Според доклада съдебно решение, с което се установява валидността или нищожността на арбитражно съглашение, или се разпорежда на страните да не продължават арбитражното производство поради неговата невалидност също не попада в приложното поле на Брюкселската конвенция. Освен това Брюкселската конвенция не се отнася до производства и решения по искания за отмяна, изменение, признаване и изпълнение на арбитражни решения³².

49. Обратно на това становище, във връзка с разграничаването от такива производства, които имат за предмет арбитраж, г-н Evrigenis и г-н Kerameus³³ посочват в доклада си:

„За разлика от това следва да се приеме, че инцидентен контрол за действителност на съглашение за арбитраж, поискан от дадена страна с цел да оспори компетентността на юрисдикцията, пред която срещу тази страна е предявен иск съгласно [Брюкселската] конвенция, попада в обхвата на последната.“

31 — Доклад „Schlosser“, посочен в бележка под линия 26, точка 61.

32 — Пак там, точка 64 и сл.

33 — Цитирани в бележка под линия 29, точка 35.

50. В Решение по дело Rich³⁴ Съдът възприема тази теза за разграничаване на предмета на производството от предварителни въпроси:

„За да се определи дали даден спор попада в приложното поле на Конвенцията, трябва да се вземе предвид единствено предметът на този спор. Ако въз основа на своя предмет като например назначаването на арбитър даден спор не попада в приложното поле на Конвенцията, съществуването на предварителен въпрос, независимо от неговото естество, на който юрисдикцията трябва да отговори, за да разреши спора, не може да обоснове прилагането на Конвенцията.“

51. В конкретния случай ответникът твърди, че от решаващо значение бил предварителният въпрос дали съществува валидно арбитражно съглашение. Съдът обаче приема, че противоречи на принципа на правната сигурност приложимостта на правилото за изключение да варира според съществуването на предварителен въпрос, който страните могат по всяко време да поставят³⁵.

52. Както Съдът е потвърдил в Решение по дело Van Uden, включването на дадено производство в приложното поле на конвенцията или на Регламент (ЕО)

34 — Решение по дело Rich, посочено по-горе в бележка под линия 21, точка 26.

35 — Пак там, точка 27.

№ 44/2001 следва да се определи въз основа на материалния предмет на спора³⁶.

53. В спора пред юрисдикцията на Сиракуза Allianz и др. предявяват по силата на суброгация право на обезщетение за вреди, причинени на Erg Petroli в качеството на застрахована страна, вследствие на сблъсъка на Front Comor в пристанищния кей. Следователно предмет е деликтно (евентуално и договорно) право на обезщетение за вреди, което попада в приложното поле на Регламент (ЕО) № 44/2001, а не арбитражът.

54. Съществуването и приложимостта на арбитражната клауза съставляват само предварителен въпрос, който сезираната юрисдикция трябва да разгледа в рамките на проверката на своята компетентност. Дори да се приеме, че този въпрос попада в обхвата на арбитража³⁷, като предварителен въпрос той не би могъл да измени квалификацията на производството, чийто предмет попада в приложното поле на Регламент № 44/2001³⁸. На този етап от анализа не е необходимо да се решава как

36 — Решение по дело Van Uden, посочено по-горе в бележка под линия 21, точки 33 и 34.

37 — Ответникът по дело Rich изтъква именно, че съответният предварителен въпрос попада в приложното поле на Конвенцията и води до включването в това приложно поле на производството като цяло. В крайна сметка Съдът не се произнася относно класификацията на предварителния въпрос по съображение, че този въпрос е без значение за включването или изключването на производството от приложното поле на Конвенцията.

38 — Вж. в този смисъл Решение по дело Rich, посочено по-горе в бележка под линия 21, точка 27.

следва да се преценява производство, което по същество се отнася до подобни констатации³⁹.

— съдът, пред който е предявен иск, не намери, че споменатото съглашение е недействително, загубило сила или не може да бъде приложено.

55. Впрочем съответства на Нюйоркската конвенция юрисдикцията, която по силата на Регламент (ЕО) № 44/2001 е компетентна да се произнесе по предмета на производството, сама да разгледа предвабителния въпрос за съществуването и обхвата на арбитражната клауза. Член II, параграф 3 от Нюйоркската конвенция задължава държавните юрисдикции да препращат страните към арбитраж само ако са налице три условия:

- спорът се отнася до въпрос, който може действително да бъде разрешаван по арбитражен ред. Ако това не е така, съгласно член II, параграф 1 от Нюйоркската конвенция договарящата държава (и нейните юрисдикции) не е длъжна да признае арбитражното съглашение;
- пред съда на договарящата държава е предявен иск по въпрос, по който страните са сключили съглашение по смисъла на посочения член;

56. Следователно съгласно Нюйоркската конвенция всяка сезирана юрисдикция има право да провери дали са налице тези три условия, преди да препрати страните към арбитраж. От Конвенцията не може да се заключи, че това правомощие е запазено само за арбитражния съд или за държавните юрисдикции по седалището му. Поради това че изключването на арбитража от приложното поле на Регламент (ЕО) № 44/2001 има за цел да не се засяга прилагането на Нюйоркската конвенция, ограничението на приложното поле на Регламента не е необходимо да надхвърля предвиденото от тази конвенция.

57. В Решение по дело Gasser, посочено по-горе, Съдът приема, че вторият сезиран съд не може да предопределя проверката на компетентността от страна на първия съд, сезиран със същия въпрос, дори когато се твърди, че съществува споразумение за предоставяне на компетентност на втория сезиран съд⁴⁰. Както Комисията правилно отбелязва, от това може да бъде изведен общият принцип, че по принцип всяка юрисдикция е компетентна да проверява собствената си компетентност (доктрината за компетентност относно компетентността). Твърдението, че между страните има дерогиращо споразумение — в случая споразумение за предоставяне на

39 — Докладът „Schlosser“, посочен в бележка под линия 26, точка 6, посочва в това отношение: „Съдебно решение, с което се установява валидността или нищожността на арбитражно съглашение, или се разпорежда на страните да не продължават арбитражно производство поради неговата недействителност, също не попада в приложното поле на Брюкселската конвенция“. Съдът цитира тази част от доклада в Решение по дело Van Uden, посочено по-горе в бележка под линия 21, точка 32.

40 — Решение по дело Gasser, посочено по-горе в бележка под линия 12, точка 13.

компетентност, по-конкретно арбитражно съглашение — не може да отнеме това правомощие на сезираната юрисдикция.

58. Посоченото правомощие включва и правото да се разгледат като предварителен въпрос валидността и обхватът на изтъкнатото съглашение. Ако юрисдикцията беше възпрепятствана да преценява такива предварителни въпроси, дадена страна би могла да избегне образуването на производството само като твърди, че съществува арбитражно съглашение. Същевременно достъпът до държавната юрисдикция на ищеца, сезирал последната, тъй като счита, че съгласението е загубило сила или не може да бъде приложено, би се оказал преграден. Това би било в противоречие с принципа на ефективната съдебна защита, който съгласно постоянната съдебна практика представлява общ принцип на общностното право и принадлежи към защитените в Общността основни права⁴¹.

59. Никакъв друг извод не следва от Решение по дело Van Uden, посочено по-горе. В това дело от Съда е поискано да се произнесе относно компетентността по отношение на постановяването на временни мерки в рамките на спор, който по същество е възложен на арбитраж. В този контекст Съдът приема, че няма държавна юрисдикция по смисъла на

Брюкселската конвенция, която би имала компетентност да се произнесе по спора по същество, ако страните са изключили компетентността на държавните юрисдикции по спор, възникнал относно договор, и са го възложили на арбитраж⁴².

60. Тази констатация със сигурност е вярна. Обосновката на изключителната компетентност на арбитражните институции предполага обаче да е налице действително арбитражно съглашение, което да обхваща предмета на съответния спор. От Решение по дело Van Uden, посочено по-горе, не може да се направи извод, че на държавните юрисдикции е отнето правомощието да проверяват предварителни въпроси от такова естество.

61. Също така не е видно защо тази проверка би била запазена само за арбитражен съд, като се има предвид, че компетентността му зависи както от валидността и обхвата на арбитражното съглашение, така и от компетентността на държавната юрисдикция в другата договаряща държава. Фактът, че законът по седалището на арбитражния съд е избран като приложимото към договора право, не може да предостави на арбитражния съд изключително право да проверява арбитражната клауза. Юрисдикцията в другата договаряща държава — в настоящия случай юрисдикцията на Сиракуза — по принцип може да прилага чуждо право, което всъщност не е рядък случай в рамките на международното частно право.

41 — Решение от 15 май 1986 г. по дело Johnston (222/84, Recueil, стр. 1651, точки 18 и 19), Решение от 25 юли 2002 г. по дело Unión de Pequeños Agricultores/Съвет (С 50/00 Р, Recueil, стр. I-6677, точка 39) и Решение от 13 март 2007 г. по дело Unibet (С-432/05, Сборник, стр. I-2271, точка 37). За гарантирането на правото на ефективна съдебна правна защита като основно право вж. членове 6 и 13 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи (подписана в Рим на 4 ноември 1950 г.), както и член 47, параграф 1 от Хартата на основните права на Европейския съюз (прогласена в Ница на 7 декември 2000 г., ОВ С 364, стр. 1).

42 — Решение по дело Van Uden, посочено в бележка под линия 21, точка 24.

62. На последно място, трябва да се подчертае, че дадено правоотношение не попада извън приложното поле на Регламент (ЕО) № 44/2001 единствено поради обстоятелството, че страните са сключили арбитражно съглашение. Обратно, Регламентът се прилага, ако материалният предмет на спора попада в неговото приложно поле. Отделен е предварителният въпрос, който сезираната юрисдикция трябва да прецени, а именно дали тя няма компетентност поради наличието на арбитражна клауза и трябва да препрати спора на арбитраж в съответствие с Нюйоркската конвенция. Разпореждане, с което се забранява на страна, намираща се в такова положение, да започне или да продължи производството пред държавната юрисдикция на договаряща държава, представлява намеса в производство, което попада в приложното поле на Регламента.

2. Възможно ли е обосноваване по съображения, свързани с практическата реалност на арбитражните производства?

63. Според House of Lords преди всичко практическата реалност на арбитражните производства като средство за разрешаване на търговски спорове изисква английските юрисдикции да разполагат с възможността да издават във връзка с арбитража разпореждания, с които се забранява на страните да започнат или да продължат съдебно производство.

64. Във връзка с това запитващата юрисдикция изтъква, че държавните юрисдикции би следвало да се съобразяват

с автономията на волята на страните, които са решили да възложат споровете си на частен арбитраж. Волята на страните била да избегнат въвличането им в продължителни производства пред държавните юрисдикции. При избора на мястото на арбитража икономическите оператори вземат предвид дали местните юрисдикции разполагат с ефективни средства за правна защита във връзка с арбитража. Другите държави членки били свободни да предоставят на юрисдикциите си аналогични инструменти и по този начин да станат по-атрактивно място като седалище на арбитраж.

65. На последно място, House of Lords посочва опасността Лондон да бъде поставен в неблагоприятно положение от гледна точка на конкуренцията по отношение на други международни центрове за арбитраж като Ню Йорк, Бермудите и Сингапур, ако за разлика от юрисдикциите на последните, английските юрисдикции не могат повече да издават „*anti-suit injunctions*“.

66. Най-напред следва да се подчертае, че мотиви от чисто икономическо естество не могат да обосноват нарушения на общностното право⁴³. За сметка на това при тълкуването на Регламента може да бъде взето предвид спазването на принципа на автономия на волята на страните, както подчертава Съдът във връзка със

43 — Вж. относно ограниченията на основните свободи: Решение от 25 юли 1991 г. по дело *Collectieve Antennevoorziening Gouda* (C-288/89, Recueil, стр. I-4007, точка 10), Решение от 28 април 1998 г. по дело *Kohll* (C-158/96, Recueil, стр. I-1931, точка 41) и Решение от 17 март 2005 г. по дело *Kranemann* (C-109/04, Recueil, стр. I-2421, точка 34).

споразуменията за предоставяне на компетентност⁴⁴ и както се посочва в този контекст в съображение 14 от Регламента. Дори арбитражът — за разлика от споразуменията за предоставяне на компетентност — да не попада в приложното поле на Регламента, от подготвителните работи за този инструмент все пак се вижда, че международните правила относно арбитража не могат да бъдат накърнявани от Регламент(ЕО) № 44/2001⁴⁵.

67. Приетото в случая тълкуване съблюдва обаче автономията на волята на страните и също така не поставя под въпрос функционирането на арбитража. До производство пред държавна юрисдикция извън мястото на арбитража може да се стигне само ако между страните се спори дали арбитражната клауза е действителна и дали може да бъде приложена към съответния спор. В такава ситуация действително не е ясно дали между страните е налице консенсус да подчинят конкретен спор на арбитраж.

68. Ако от проверката на държавната юрисдикция следва, че арбитражната клауза е действителна и може да бъде приложена към спора, по силата на Нюйоркската конвенция възниква задължението за препращане към арбитраж. Следователно няма опасност от заобикаляне на арбитража. Вярно е, че сезирането на държавната юрисдикция представлява допълнителен процесуален етап. По изложените по-горе съображения обаче на дадена страна, която не се счита за обвър-

зана от арбитражната клауза, не може да бъде преграден достъпът до юрисдикциите, компетентни съгласно Регламент (ЕО) № 44/2001.

69. Ако поради разпореждането, с което се забранява на страните да започнат или да продължат съдебно производство, не е възможно да се сезират държавните юрисдикции, които евентуално са компетентни, това би създадо освен това риск по-късно тези юрисдикции да откажат признаването и изпълнението на арбитражното решение, позовавайки се на член V от Нюйоркската конвенция. Такова разпореждане следователно може също така да доведе до незадоволителни резултати от гледна точка на процесуалната икономия.

70. Вярно е, че арбитражният съд или държавните юрисдикции по седалището му, от една страна, и юрисдикциите в друга държава членка, които са компетентни да се произнесат по предмета на производството по силата на Регламента, от друга страна, могат да стигнат до различни решения по отношение на обхвата на арбитражната клауза. Когато както арбитражният съд, така и държавната юрисдикция прогласяват, че са компетентни, дори е възможно постановяването на противоречиви съдебни решения по същество, както подчертава House of Lords.

71. В рамките на приложното поле на Регламента трябва да се избягва доколкото е възможно постановяването на противо-

44 — Вж. Решение от 9 ноември 1978 г. по дело Meeth (23/78, Recueil, стр. 2133, точка 5) и Решение от 9 ноември 2000 г. по дело Coreck (C-387/98, Recueil, стр. I-9337, точка 14).

45 — Вж. точка 46 по-горе.

речиви съдебни решения в две държави членки. В случай на стъкновение на компетентност между държавните юрисдикции на две държави членки членове 27 и 28 от Регламент (ЕО) № 44/2001 гарантират, че ще има координиране, както специално изтъква френското правителство. Предвид факта обаче, че арбитражът не попада в приложното поле на Регламента, понастоящем липсват механизми за съгласуване на компетентността на арбитража с тази на държавните юрисдикции.

72. Едностранно разпореждане, с което се забранява на страните да започнат или да продължат съдебно производство, все пак не е подходяща мярка за разрешаване на тази ситуация. По-специално, ако други държави членки последват примера на Обединеното кралство и също така въведат разпореждания, с които се забранява на страните да започнат или да продължат съдебно производство, би се

стигнало до взаимни забрани. В крайна сметка би надделяла юрисдикцията, която може да наложи по-строги санкции за неспазване на разпореждането.

73. Вместо решение посредством такива принудителни мерки, необходимо е решение въз основа на закона. В това отношение единствено включването на арбитража в системата на Регламент (ЕО) № 44/2001 би могло да разреши проблема. Дотогава, ако е необходимо, ще трябва при необходимост да се приемат противоречиви решения. При все това необходимо е още веднъж да се посочи, че такива случаи са изключение. Ако дадена арбитражна клауза е формулирана недвусмислено и не допуска никакво съмнение по отношение на своята валидност, държавните юрисдикции няма да имат основание да не препратят страните към определения арбитражен съд в съответствие с Нюйоркската конвенция.

V — Заключение

74. Като се имат предвид изложените по-горе съображения, предлагам на Съда да отговори на преюдициалния въпрос, поставен от House of Lords, както следва:

„Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по

граждански и търговски дела не допуска разпореждането на юрисдикция на държава членка, с което се забранява на дадено лице да започне или да продължи съдебно производство в друга държава членка, по съображение че според посочената юрисдикция такова производство нарушава арбитражно съглашение.“